Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2006–2007

29 754 Terrorismebestrijding

Nr. 97

BRIEF VAN DE MINISTERS VAN JUSTITIE EN VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 25 april 2007

Hierbij bieden wij u een samenvatting aan van het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (DTN) van maart 2007. Het DTN wordt vier keer per jaar opgesteld door de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en is in eerste instantie bedoeld voor de Raad voor de Nationale Veiligheid. Het DTN wordt ook besproken met de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van uw Kamer. Twee keer per jaar wordt een samenvatting van het DTN opgenomen in de halfjaarlijkse voortgangsrapportage terrorismebestrijding. Aangezien de volgende voortgangsrapportage pas eind mei van dit jaar naar uw Kamer zal worden gestuurd, hebben wij ervoor gekozen uw Kamer via deze weg te informeren over de inhoud van het meest recente DTN. In de eerstkomende voortgangsrapportage zal een samenvatting van het dan actuele DTN worden opgenomen en zal ook worden ingegaan op mogelijke beleidsimplicaties van het DTN.

De minister van Justitie,
E. M. H. Hirsch Ballin

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
G. ter Horst

KST106825
0607tkkst29754-97
ISSN 0921 - 7371
Sdu Uitgevers
's-Gravenhage 2007

Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland maart 2007

Het meest opvallende kenmerk van het nieuwste dreigingsbeeld is de conclusie dat het dreigingsniveau naar beneden wordt bijgesteld: van substantieel naar *beperkt*. Het niveau «beperkt» betekent dat de kans op een terroristische aanslag relatief gering is, doch zeker niet geheel valt uit te sluiten.

Ten tijde van de arrestatie van Samir A. en de moord op Theo Van Gogh in 2004 was sprake van een concrete[1] terroristische dreiging richting Nederland. Ook latere arrestaties van leden van lokale netwerken onderstreepten dit. Bij deze concrete dreiging kwam een aanzienlijke potentiële[2] dreiging, die voortvloeide uit bijvoorbeeld de aanslagen in Madrid in maart 2004. Bij deze potentiële dreiging speelde ook het internationale profiel van Nederland een rol vanwege, met name, de aanwezigheid van Nederlandse militairen in Irak en later Afghanistan. Andere belangrijke elementen van het dreigingsbeeld vormden de radicalisering van jonge moslims, de polarisatie in de Nederlandse samenleving die aan radicalisering voeding zou kunnen geven, de mogelijke terugkeer van Irak-jihadisten naar Europa en de mogelijke *comeback* van de kern van al Qa'ida. Ten slotte vonden enkele aanvullende onzekerheidsfactoren hun basis in recentere incidenten in Europa en Canada, waardoor duidelijk werd dat veel gebeurtenissen in de wereld door jonge jihadisten als sleutelgebeurtenissen kunnen worden ervaren, dat zij pragmatisch zijn in hun doelwitselectie en dat netwerkvorming zeer snel kan plaatsvinden. Het internet faciliteert hen in al die facetten.

In de voorgaande dreigingsbeelden is de bovenstaande mix van gegevens telkens opnieuw gewogen, waarbij de balans steeds doorsloeg naar het dreigingsniveau «substantieel». Binnen de bandbreedte «substantieel» was in de loop van de tijd wel sprake van verschuivingen in het onderlinge gewicht dat werd toegekend van deze factoren. Sinds dreigingsbeelden uit oktober 2006 leek sprake van een afname van de concrete dreiging in Nederland die zich doorzette. Hierdoor verschoof het zwaartepunt van de dreigingsafweging naar de potentiële dreiging, onder andere vanuit de aanwezige radicalisering in Nederland, alsmede naar de internationale context en het internationaal profiel van Nederland. Naast deze afname van de concrete binnenlandse dreiging, die vermoedelijk van langere duur zou zijn, bleken potentiële dreigingen zich niet te concretiseren. Daarbij komt, dat de weerstand binnen de moslimgemeenschap is toegenomen.
Deze tendens heeft nu uiteindelijk geleid tot het terugbrengen van het dreigingsniveau naar «beperkt». De belangrijkste risico's die zich daarbij voordoen liggen nu in de sfeer van de onvoorspelbaarheid van incidentele gewelddaden, in de langetermijnrisico's van de nog steeds voortschrijdende radicalisering en de mogelijke verscherping van het internationale profiel van Nederland.

Het dreigingsniveau «beperkt» is een algemene indicatie van het dreigingsniveau voor Nederland. Het terugbrengen van het dreigingsniveau heeft geen directe gevolgen voor concrete beveiligingsmaatregelen en mag die ook niet hebben. Voor de bepaling van dergelijke maatregelen worden andere systematieken gehanteerd, namelijk het Alerteringssysteem Terrorismebestrijding en het Stelsel Bewaken & Beveiligen.

De belangrijkste elementen van het huidige dreigingsbeeld zijn:

Nationaal
De situatie rond de gekende jihadistische netwerken in Nederland is opnieuw als vrij rustig te omschrijven. Een verschijnsel dat in oktober

[1] Concrete dreiging (of: gekende dreiging): door veiligheidsautoriteiten op netwerk- en/of persoonsniveau geïdentificeerde dreiging.
[2] Potentiële dreiging (of voorstelbare dreiging): gelet op de ervaringen van 11 september 2001 niet uit te sluiten manifestatie van een dreiging waarvoor bij veiligheidsautoriteiten echter geen concrete aanwijzingen beschikbaar zijn.

2006 al voorzichtig werd beschreven blijkt een trend. Zowel door overheidsingrijpen als door gebrek aan leiderschap en interne verdeeldheid zijn enkele van deze netwerken uiteengevallen, terwijl bij nog bestaande netwerken sprake is van een kloof tussen het jihadistische ideaal en de praktijk.
Hierbij mag worden aangenomen dat het overheidsingrijpen, met als sluitstuk veroordelingen, plaatsing op de EU-terrorismelijst en (vooral) uitzettingen, een zekere afschrikkende werking heeft en daardoor een remmende invloed heeft op nieuwe aanwas.

Daarnaast is zichtbaar dat personen die zich schuldig maken aan (het dreigen met) geweld, hun daad impliciet of expliciet in verband brengen met een geradicaliseerde visie op geloof en samenleving. Sommigen van hen doen dit echter niet zozeer vanuit een religieuze motivering, maar handelen vanuit frustratie of verkeren in een staat van psychische verwarring. Door naar hun islamitische achtergrond te verwijzen, lijken zij hun daden ten opzichte van henzelf en hun sociale omgeving te legitimeren.

Radicalisering
Het salafistische gedachtegoed – dat voor sommige individuele personen een opstap kan vormen naar radicalisering en een mogelijke ontwikkeling richting bereidheid tot geweld – heeft in 2005 en 2006 sterk aan invloed gewonnen in Nederland. De belangrijke salafistische centra in Nederland spelen een grote rol in de verspreiding van dit gedachtegoed. Zij proberen actief moskeeën elders in het land ideologisch te beïnvloeden en soms ook gematigde moskeeën daadwerkelijk over te nemen. Opvallend hierbij is dat salafisten steeds meer «taal» als instrument gebruiken om het salafisme te verspreiden. In 2006 is gerapporteerd dat salafisten de Nederlandse taal gebruiken om moslimjongeren – die veelal de Arabische taal niet machtig zijn – aan zich te binden. Blijkbaar wordt deze strategie nu ingezet om de salafistische boodschap ook bij andere doelgroepen (in de Turkse taal en voor Berberstaligen) over te brengen.

Los van de verbreiding van het salafisme is er sprake van een levendige jeugd- en internetcultuur waarin vooral de polemiek tussen sympathisanten van de gewelddadige en niet-gewelddadige jihad opvalt. Op het internet verheerlijken en legitimeren leden van eerstgenoemde groep de jihadstrijd en het martelaarschap in verschillende topics. Het modieus worden van orthodoxe en zelfs extremistische varianten van de islam betekent dat deze varianten kwetsbaar worden voor vervlakking en dat deze varianten op termijn zelfs uit de mode kunnen raken. Daartegenover staat dat deze jeugdsubcultuur de radicale islam en zijn ideeën laagdrempelig kan maken voor jongeren.

De uitbreiding van het salafisme noch de genoemde jeugdcultuur lijken op dit moment echter te leiden tot meer dan incidentele doorradicalisering naar een grotere bereidheid tot geweld. Deze conclusie wordt ondersteund door de afname van de concrete terroristische dreiging in Nederland.

Internationaal
Noord-Afrika speelt een belangrijke rol in het internationale dreigingsbeeld, met potentiële uitstraling naar Europa en in zekere mate ook naar Nederland. Zo lijken de Spaanse enclaves Ceuta en Melilla in Marokko een belangrijk mobilisatiethema te zijn geworden voor de jihadistische beweging. Zawahiri maakte gewag van de Spaanse enclaves als «bezet islamitisch land». Na de officiële erkenning van de aansluiting van de Algerijnse terroristische «Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat» (GSPC) bij al Qa'ida, volgde eind januari de bevestiging dat de GSPC zich voortaan de «al Qa'ida Organisatie in de Islamitische Maghreb» noemt.

De organisatie richt zich op de «afvallige regimes» in Noord-Afrika en de «kruisvaarders» in Europa en de VS.

Zeker na de formele aansluiting bij al Qa'ida en de naamswijziging zal de organisatie extra gemotiveerd zijn om een daad te stellen en te laten zien dat ze ook daadwerkelijk een rol van betekenis kunnen spelen in de internationale jihad. Tevens bestaat het beeld dat Noord-Afrikaanse netwerken zoals de GSPC deels uit pragmatisme hun operationele activiteiten momenteel vooral in de eigen regio opvoeren: regionale aanslagen vergen doorgaans minder voorbereidingen dan transnationale. De verwachting is dat, wanneer dergelijke netwerken zich daadwerkelijk door middel van aanslagen in Europa manifesteren, zij eerder actief zullen worden in bijvoorbeeld Spanje of Frankrijk dan in Nederland.

Een eventueel herstel van de slagkracht van al Qa'ida is vooralsnog zichtbaar in Pakistan. De dreiging vanuit al Qa'ida richting Europa lijkt zich daarmee nog steeds enkel te manifesteren in het Verenigd Koninkrijk, gelet op de bevolkingssamenstelling aldaar. Er zijn weinig concrete zaken die de stelling ondersteunen dat vanuit de overblijfselen van al Qa'ida een directe en concrete dreiging tegen Nederland uitgaat.
Al met al zal de dreiging van al Qa'ida richting het Europese vasteland het meest waarschijnlijk verlopen via Noord-Afrikaanse netwerken.

Een potentiële verstoring van het huidige dreigingsbeeld wordt vooral gevormd door enerzijds een mogelijke wijziging in negatieve zin in het internationale profiel van Nederland. Dat zou kunnen optreden onder invloed van negatieve ontwikkelingen rond de Nederlandse inzet in Afghanistan. Anderzijds geldt, dat in eerdere dreigingsbeelden de nodige aandacht is geweest voor de lessen uit het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Denemarken: de vele sleutelgebeurtenissen, snelle doorradicalisering en netwerkvorming, alsmede pragmatische doelwitselectie en handelen uit emotie. Hoewel op dit moment niet zichtbaar ten aanzien van de Nederlandse situatie, valt niet uit te sluiten dat netwerken of individuen worden getriggerd door actuele ontwikkelingen in of ten aanzien van Nederland, bijvoorbeeld over het debat over de islam.

Polarisatie en extremisme
Polarisatie, interetnisch geweld en xenofobie blijven onverminderd zorgelijk voor de cohesie in de samenleving, omdat zij het wij/zij-denken tussen groepen in de samenleving versterken. Deze factoren vormen momenteel echter geen component van de terroristische dreiging.

Bij diverse individuen en ongeorganiseerde groepjes jongeren is momenteel sprake van sterk nationalistische of xenofobe ideeën, die in toenemende mate ook tot uitdrukking komen in bedreigingen en openlijke geweldplegingen.

Het aantal interetnische conflicten is wederom toegenomen. Deze ontwikkeling heeft een niet te negeren invloed op processen van polarisatie en radicalisering. Diverse recente onderzoeken naar extremisme, racisme en gevoelens van etnische dreiging bevestigen het bestaan van een kloof tussen bevolkingsgroepen. Echter, in tegenstelling tot wat vaak wordt verondersteld, lijkt er géén sprake te zijn van een trendbreuk sinds de aanslagen van 11 september 2001 en de moord op Fortuyn en Van Gogh. Wellicht dat de neiging tot etnische distantie zich al langere tijd voordeed dan algemeen werd verondersteld.

De omvang van ongeorganiseerd extreemrechts is in deze rapportageperiode toegenomen. Enkele extreemrechtse internetpagina's publiceren strijdlustige uitspraken. Blood & Honour trekt momenteel veel aandacht,

werft aanhang en deinst niet terug voor openlijk vertoon van fascistische ideeën. Ook worden confrontaties met antifascisten niet uit de weg gegaan, waarbij wel bedacht moet worden dat ook van antifascistische zijde deze confrontaties soms, al dan niet op heimelijke provocatieve wijze, gezocht worden.

Weerstand

Weerbaarheid
Het afgelopen jaar heeft een toename laten zien van de weerstand van de moslimgemeenschappen in Nederland tegen radicalisering en geweld uit naam van de islam. Gematigde, maar ook meer orthodoxe gelovigen, nemen steeds meer afstand van gewelddadige islamitische stromingen. Dit is eveneens zichtbaar op het internet. Ook erkennen steeds meer moskeeën en moslimorganisaties het probleem van radicalisering in eigen kring. Deze ontwikkeling zet ook nu door.

Ondanks de druk op de salafistische moskeeën is in het afgelopen jaar het zelfvertrouwen van de salafistische centra en de ideologische beïnvloeding vanuit de moskeeën onverminderd toegenomen. De moskeeën zijn erin geslaagd hun organisatiegraad te verhogen en spelen daarmee ook in op een groeiende behoefte onder moslims naar kennis over de islam. Er komt steeds duidelijker een nieuwe jonge generatie van salafistische predikers in beeld die niet alleen zeer actief is bij de verspreiding van het niet-gewelddadige salafisme, maar die eveneens goed op de hoogte is van de spelregels van de Nederlandse rechtsstaat. De mogelijkheden van de overheid om de verspreiding van dit salafistisch gedachtegoed met een anti-integratieve en isolationistische boodschap in Nederland in te dammen zijn tot op heden dan ook beperkt geweest.

Opvallend is dat er steeds meer concurrerende beelden ontstaan over de belangrijkste salafistische moskeeën in Nederland. Het eerste – en reeds langer aanvaarde – beeld is dat van moskeeën die een ideologie uitdragen, die op de langere termijn de democratische rechtsorde kan aantasten. Dit is een beeld dat geschetst wordt door vooral de (nationale) overheid. Het tweede beeld is dat van moskeeën die hun orthodoxe signatuur niet ontkennen maar tegelijkertijd benadrukken niets met radicalisme van doen te willen hebben. De moskeeën stellen zich ook steeds meer open voor hun omgeving. Het ontstaan van concurrerende beelden wordt versterkt doordat steeds meer onderzoeksbureaus en journalisten onderzoek verrichten naar de wijze waarop het salafisme zich in Nederland manifesteert. De verschillende beelden kunnen op termijn de *sense of urgency* doen afnemen, vooral omdat sommige medewerkers van de politie, het gemeentelijke apparaat en de omgeving van de salafistische centra de radicaliseringstendensen niet (altijd) feitelijk kunnen waarnemen.

Tegenmaatregelen
In het afgelopen jaar zijn in het kader van de aanpak van enkele radicale salafistische moskeeën op zowel nationaal als lokaal niveau diverse maatregelen uitgevoerd. De toegenomen druk vanuit de overheid in combinatie met de maatschappelijke aandacht voor deze moskeeën, leidt er nog steeds toe dat de moskeeën zich in het openbaar gematigd opstellen. Hoewel sommige imams nog steeds controversiële uitspraken doen, heeft de radicale boodschap wel een kleiner bereik gekregen omdat niet elke moskeebezoeker nu met deze boodschap wordt geconfronteerd. Een andere consequentie van deze meer gematigde opstelling is dat de meer radicale jongeren sommige moskeeën de rug toe keren, hetgeen kan inhouden dat in bepaalde gevallen het zicht op dergelijke jongeren vermindert.